

2004-11-12

Dnr 29/04

Justitiedepartementet

Yttrande över promemorian Genetiska fingeravtryck (Ds 2004:35)

Promemorian Genetiska fingeravtryck (Ds 2004:35) har inte remitterats till Statens medicinsk-etiska råd. Rådet har emellertid bedömt att det ligger inom dess ansvarsområde att yttra sig över delar av förslaget.

Yttrandet är begränsat till frågor som specifikt berör rådets uppgifter, i detta fall medicinsk-etiska frågor med särskilt beaktande av skyddet för den personliga integriteten.

Yttrandet har beslutats vid rådets sammanträde den 11 november 2004 av ledamöterna Ingrid Andersson, Leif Carlsson, Kenneth Johansson, Elina Linna, Chatrine Pålsson, Göran Sjönell, Daniel Tarschys, ordförande, och Conny Öhman. Vid rådets behandling har de sakkunniga Daniel Brattgård, Sture Gustafsson, Göran Hermerén, Per-Christian Jersild, Lena Jonsson, Niels Lynöe, Lisbeth Löpare-Johansson, Elisabeth Rynning och Jan Wahlström medverkat. Rådets huvudsekreterare Hans-Gunnar Axberger har varit föredragande.

*

Rådet vill inledningsvis framhålla att DNA-tekniken är av stort värde i den brottsutredande verksamheten och att utrymmet för registrering av DNA-profiler bör kunna göras betydligt större än vad det idag är. Det är emellertid ytterst angeläget att den genetiska integriteten beaktas. Den brottsbekämpande verksamheten motiverar inskränkningar i denna, men först efter noggranna avvägningar, som vilar på solid grund. I det senare avseendet anser rådet att den föreliggande promemorian har så stora brister att den inte kan läggas till grund för lagstiftning.

I promemorian sägs att man "vet att den information som erhålls genom SKL:s analys av DNA-prov inte innehåller någon integritetskänslig information" (s. 78). Denna påstådda vetenskap ligger till grund för utredarens analys och utgör i princip svaret på utredningsdirektivens uppdrag att "göra en noggrann avvägning" mellan brottsbekämpningsintresset och integritetsintresset. Påståendet att man skulle veta att DNA-analyserna inte är integritetskänsliga är emellertid felaktigt.

Det är inte så att man idag vet vilken information analyserna innehåller och inte innehåller. Möjligen kan det sägas att man idag inte kan utläsa särskilt mycket integritetskänslig information ur dem. Kunskapen om det mänskliga genomet är dock påtagligt begränsad, vilket be-

kräftas av att vi hela tiden lär oss nya saker om det. Det kan inte på något sätt uteslutas att man i framtiden i dessa analyser kan finna markörer som ger information om såväl sjukdomar som egenskaper, kanske till och med egenskaper som kan kopplas till kriminalitet. Då är proven redan införskaffade och analyserna registrerade samt ligger tillgängliga för tolkningar som enligt förslaget är omöjliga att göra.

Vidare synes analyserna innefatta uppgift om kön. Det innebär att avvikelser beträffande könskromosomer kan utläsas, vilket får betraktas som mycket integritetskänslig information, även om sådana avvikelser är ovanliga. Vid rådets behandling av frågan har även frågan väckts om analyserna inte är desamma som de som används vid faderskapsbestämningar. Är så fallet, innehåller de uppenbart mer information än sådan som förutsätts i förslaget.

Förslagets allmänna utgångspunkt är att analyser från DNA-prov för identifiering från integritetsskyddssynpunkt är att jämföra med analyser av fingeravtryck. Detta framförs, bl.a. genom promemorians rubricering, som det bärande budskapet. Ytligt sett är jämförelsen med fingeravtryck kanske träffande, men den är i grund missvisande. Själva provet och det DNA som utvinns därur innehåller fullständig information om individens alla gener. Det är en fundamental skillnad i jämförelse med fingeravtryck. Att "ta ett genetiskt fingeravtryck" blir därmed oerhört mycket mer integritetskänsligt än att ta ett vanligt fingeravtryck.

I utredningen saknas en analys av detta moment i registreringen. Vissa gallringsregler föreslås, men de synes endast täcka den som inte varit misstänkt för brott och den som varit misstänkt men inte dömts. Kvar står en rad frågor: Hur hanteras de prover som sparas? Sparas de lika länge som analyserna? Måste de sparas av bevissäkringsskäl? Vem har tillgång till dem? Rådet utesluter inte att dessa och andra besläktade frågor kan ges tillfredsställande svar, men såväl frågor som svar måste lyftas fram och redovisas.

För sjukvårdens del finns stora förhoppningar knutna till kartläggningen av det mänskliga genomet. I det sammanhanget är utgångspunkten att den genetiska integriteten måste skyddas så att människor inte befarar att uppgifter om DNA som utlämnas i sjukvårdssammanhang används i andra syften. Den som söker vård måste tryggt kunna anförtro sjukvården genetisk information. I förlängningen är det av lika stor vikt att DNA inte registreras på sådant sätt att det uppstår en allmän misstro mot genetisk information. Omfattande DNA-register med "alla aktivt kriminella i landet" – hur nu en sådan grupp på ett rättssäkert sätt skall kunna avgränsas – är enligt rådets mening ägnade att skapa en sådan misstro. Det gäller med ökad styrka om de införs med förenklade argument om att registreringen av DNA kan jämföras med registrering av fingeravtryck.

Rådet anser således inte att utredningsförslaget kan läggas till grund för lagstiftning. Det betyder som anförts inledningsvis inte att rådet förkastar tanken på mer omfattande DNA-register än dagens. Tvärtom, de fördelar som DNA-tekniken innebär för den brottsutredande verksamheten är stora och bör tas till vara. Frågan måste dock utredas och analyseras på ett mer grundligt och allsidigt sätt, varvid de genetiska integritetsaspekterna måste ägnas mer uppmärksamhet. Saken måste därvid också sättas in i ett större sammanhang, där annan användning av DNA inkluderas, varvid även tillgängligheten till DNA-prov från sjukvårdens biobanker bör tas med (jfr SOU2004:20 Genetik, integritet och etik, som utredaren hänvisar till). I det sammanhanget efterlyser rådet även en bredare internationell utblick än de axplock som presenterats i promemorian.